H. Serkan YILDIZ
Tetkik Hâkimi

ÇOCUKLARIN VELAYETİNE İLİŞKİN KARARLARIN TANINMASI VE TENFİZİ İLE ÇOCUKLARIN VELAYETİNİN YENİDEN TESİSİNE İLİŞKİN AVRUPA SÖZLEŞMESİ VE UYGULAMASI

Giriş

20 Mayıs 1980 tarihli "Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi İle Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi", Ülkemiz tarafından 20 Ekim 1997 tarihinde imzalamış olup, 04/08/1999 tarih ve 4433 sayılı Kanunla onaylanarak 08/08/1999 tarihli ve 23780 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir. Hâlihazırda, Ülkemiz ile birlikte 37 ülke sözleşmeye taraf bulunmaktadır.

Sözleşmenin amacı, çocukların velayetine ilişkin kararlarının tanınmasını ve tenfizini kolaylaştırmak, ebeveynin şahsî ilişki kurma hakkını güvence altına almak ve çocuğun haksız olarak yurtdışına götürülmesi halinde, mutad ikametgâhı devletine iadesi ve velayetin yeniden tesisi için gerekli önlemlerin alınmasını sağlamaktır.

Vatandaşlığı ne olursa olsun, 16 yaşını tamamlamamış, mutad ikametgâhı hukukuna veya millî hukukuna veya muhatap devletin iç hukukuna göre kendi ikametgâhı konusunda karar verme yetkine sahip olmayan kimseler hakkında, adlî veya idarî makamlarca verilen velayete ilişkin kararlar, Sözleşmenin uygulama alanı kapsamındadır.

1- Merkezi Makam

Türkiye Cumhuriyeti açısından Sözleşmenin uygulanmasında "Merkezî Makam" olarak Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü belirlenmiştir. Genel Müdürlük, bu görevini mahallî Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığı ile yerine getirmektedir.

2- Merkezi Makamın Görevleri

İlgililerin, anılan Sözleşme çerçevesinde Türk mahkemelerince verilen velayete ilişkin bir kararın, yabancı bir ülkede tanınması ve/veya tenfizinin sağlanılabilmesi amacıyla doğrudan veya Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığıyla Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne başvuruda bulunmaları mümkündür.

Başvuru dosyasında aşağıda yer alan bilgi ve belgelerin yer alması gerekmektedir:

a- Talep Formu

Talep formu, çocuğun iadesinin talep edilmesi halinde; başvuruda bulunanın, çocuğun ve çocuğu kaçırdığı veya haksız olarak alıkoyduğu ileri sürülen kişinin kimliğine ilişkin bilgileri, çocuğun doğum tarihini, talebin hukuki gerekçeleri ve çocuğun bulunduğu yere ve yanında kaldığı kişiye İlişkin elde edilebilen bilgileri ihtiva etmesi gerekmektedir.

Çocuk ile şahsi ilişki tesis edilmesinin talep edilmesi halinde ise, başvuruda bulunanın, çocuğun, çocuğun velayetine ilişkin kararda davalı olarak gösterilen taraf veya tarafların kimliğine ilişkin bilgileri, çocuğun doğum tarihini, talebin hukuki gerekçeleri ve çocuğun bulunduğu yere ve yanında kaldığı kişiye ilişkin elde edilebilen bilgileri ihtiva etmesi gerekmektedir.

b-Başvuru dosyasına eklenecek belgeler:

Sözleşmenin 13/1. maddesi uyarınca, velayete ilişkin bir kararın, taraf başka bir Devletle tanınması veya tenfizine ilişkin talebe;

*Talepte bulunulan Devlet merkezî makamına talep eden adına hareket etmek veya bu amaçla başka bir temsilci atama yetkisi veren bir belgenin,

*Kararın gerçekliğini kanıtlayan şartları ihtiva eden bir belgenin,

*Davalı veya kanunî temsilcisi olmadan verilen bir karar söz konusu ise, dava dilekçesi veya benzen bir belgenin, davalıya kanuni biçimde tebliğ edilmiş olduğunu ortaya koyan bir belgenin,

*Mevcut olması halinde, menşe devletin kanunları uyarınca kararın tenfiz edilebilir olduğunu ortaya koyan bir belgenin,

*Mümkün olması halinde, çocuğun talepte bulunulan Devletle nerede bulunduğunu veya bulunabileceğini belirten bir beyan,

*Çocuğun velayetinin ne şekilde yeniden tesis edilebileceğine ilişkin tekliflerin eklenmesi gerekmektedir.

Ayrıca, Sözleşmenin 13/2. maddesi uyarınca, talepname ve ekli belgelere, talepte bulunulan devlet dilinde yapılmış tercümelerinin de eklenmesi gerekmektedir. (Talepte bulunulan devlet dilinde

tercüme yapılması zor ise, İngilizce veya Fransızca tercümelerin de eklenmesi mümkündür.)

Sözleşmenin 16. maddesinde, Sözleşme bakımından hiçbir tasdik veya benzeri formalite aranmayacağı hükme bağlanmıştır.

Diğer taraftan, Yabancı bir mahkeme kararının Ülkemizde tanınması ve/veya tenfizinin sağlanılmasına yönelik başvurular da Yabancı Devlet Merkezî Makamları aracılığıyla Merkezi Makam olan Genel Müdürlüğe iletilmektedir.

Sözleşmenin 5. maddesinde, talep edilen Merkezî Makamın;

*Çocuğun bulunduğu yerin tespiti için,

*Özellikle gerekli geçici tedbirlerle çocuğun veya başvuranın çıkarlarına zarar gelmesin önlenmesi için,

*Kararın tanınması veya tenfizinin sağlanması için,

*Kararın tenfizine karar verilmesi halinde, çocuğun başvurana tesliminin sağlanması için,

*Talep eden makamı, alman Önlemler ve sonuçları hakkında bilgilendirmek için uygun gördüğü tüm önlemleri, gerekirse ülkesinin yetkili makamlarına müracaat suretiyle en kısa sürede alacağı veya aldıracağı hükme bağlanmıştır.

Yukarıda belirtilen şekilde bir başvuruda bulunulması halinde, evrak ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına iletilirken;

- Evrakın görevli ve yetkili mahkemeye davanametanzim edilmek suretiyle tevdii ile takdir hakkı mahkemeye ait olmak üzere, velayet hakkına ilişkin yabancı mahkeme kararının tanınması ve/veya tenfiz edilmesinin istenilmesi,

- Düzenlenecek davanamede husumetin tanınması ve husumetin tanınması ve/veya tenfizi istenilen karardaki diğer tarafa (talepte bulunan yabancı mahkeme kararının davacısı ile bu karadaki davalıya, talepte bulunan yabancı mahkeme kararının davalısı ise davacı olan tarafa) yönetilmesi,

- Başvuruya ilişkin olarak yürütülen işlemler hakkında Bakanlığımıza ivedilikle bilgi verilmesi talep edilmekledir.

Sözleşmenin 7. Maddesinde, Akit Devletlerin birinde verilmiş velayete ilişkin bir kararın diğer herhangi bir Akit Devlette tanınacağı ve verildiği Devlette kabili icra olduğu takdirde tenfiz edileceği hükmü yer almaktadır. Bu nedenle böyle bir başvuruda bulunulması halinde, tanınması ve tenfizi talep edilen yabancı mahkeme kararının verildiği devlette icrai nitelik taşıyan bir karar olması gerekmektedir.

Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi İle Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nin 9. ve 10. maddelerinde tanıma ve tenfiz talebinin hangi hallerde reddedileceği hususu özel olarak düzenlenmiştir.

3- Görevli ve Yetkili Mahkeme

4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4. maddesine göre, aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararının tenfizinde aile mahkemeleri görevlidir. Bu itibarla, Sözleşmenin uygulanmasından doğan dava ve işlerde görevli mahkeme aile mahkemesidir. Aile mahkemesi bulunmayan yerlerde ise 4787 sayılı Kanunun 2 maddesinin 2. fıkrası hükümleri uygulanır.

5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 51. maddesinin 2. fıkrası uyarınca yetkili mahkeme ise; kendisine karşı tenfiz istenen kişinin Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu yer, Türkiye'de yerleşim yeri veya sâkin olduğu bir yer mevcut değilse Ankara, İstanbul veya İzmir Asliye Hukuk Mahkemeleridir.

Sözleşmenin 14. maddesinde; "Her âkit Devlet, çocuğun velayetine ilişkin kararların tanınması ve tenfizi hususunda basit ve seri usul uygular. Bu amaçla tenfiz talebinin basit bir başvuru ile yapılabilmesine olanak tanır." hükmüne yer verilmiştir. Benzer şekilde, 5718 sayılı MÖHUK'un 55/1. maddesinde tanıma ve tenfiz taleplerinin basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanacağı düzenlenmiştir. Bu nedenle, Sözleşmeden kaynaklı davalarda da basit yargılama usulü uygulanacaktır.